

ВПЛИВ УГОДИ ПРО ЗОНУ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ДЕРЖАВОЮ ІЗРАЇЛЬ НА РОЗВИТОК ІНТЕГРАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

THE IMPACT OF THE FREE TRADE AGREEMENT WITH THE STATE OF ISRAEL ON THE DEVELOPMENT OF UKRAINE'S INTEGRATION POTENTIAL

Розглянуто торговельно-економічні зв'язки України з Ізраїлем в контексті підписаної Угоди про вільну торгівлю між Кабінетом Міністрів України та Урядом Держави Ізраїль, висвітлено вплив Угоди на розвиток інтеграційного потенціалу України. На основі аналізу даних Державної служби статистики представлено динаміку експорту, імпорту, сальдо й обсягів торгівлі товарами протягом 2016–2021 років. Проаналізовано товарну структуру торгівлі: сировинний характер експорту зберігається; обсяг і частка товарів переробних галузей в експорті збільшилися. Угода передбачає застосування Регіональної конвенції або протоколів про правила походження товарів (Пан-Євро-Мед), які сприяють використанню діагональної кумуляції між дозовірними сторонами Конвенції, що створює додаткові експортні можливості. Україна має правильно включитися у глобальні виробничі ланцюги, не лише шляхом поставок сировини, людського капіталу, але завдяки розбудові нової технологічної переробної промисловості для ефективної реалізації інтеграційного потенціалу держави.

Ключові слова: Угода про ЗВТ між Україною та Державою Ізраїль, розвиток інтеграційного потенціалу України, товарна структура експорту, експорт продукції переробної промисловості, товарна структура імпорту, Регіональна конвенція Пан-Євро-Мед, глобальні ланцюги доданої вартості.

The paper focuses on the trade in goods between Ukraine and Israel in the context of the Free Trade Agreement signed between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Government of the State of Israel, as well as on the impact of the Agreement on the development of Ukraine's integration potential. The data taken from the State Statistics Service of Ukraine allows to examine the commodity patterns of exports and imports, to analyze the dynamics of exports, imports, balance of trade and volumes of trade in goods between Ukraine and the State of Israel for 2016–2021. During 2016–2020 exports of goods from Ukraine exceed imports from Israel by 300–400 mln USD, while in 2021 – by 500 mln USD. The share of Ukraine's exports of goods to Israel in all merchandise exports of Ukraine has been slightly above 1%, while the share of imports from Israel has declined – from 0.5% in 2016 to 0.3% in 2021; the goods turnover has reached USD 956.0 mln USD. The analysis of commodity pattern of Ukraine's trade with the State of Israel demonstrates that the raw material nature of exports has been preserved: the share of cereals (commodity group 10) increased from 36% in 2016 to 37.9% in 2021; the share of ferrous metals (commodity group 72) decreased from 30.5% in 2016 to 23.4% in 2021. At the same time some improvements have been observed in the exports structure: the share of certain types of processing industries goods has slightly grown during the period under analysis, e.g. grain products (commodity group 19 – part of finished food industry products section); semi-finished goods from ferrous metals (commodity group 73); nuclear reactors, boilers, machines (commodity group 84); furniture (commodity group 94 – wood products, part of different industrial products section), etc. The Agreement resulted in Ukraine's joining the Pan-Euro-Med (Regional Convention or protocols on the rules of origin of goods) which opens up "diagonal rules of origin" enabling more opportunities not only to offer the world raw materials, human capital, but also to be included in smart way in global value chains which increases the efficiency of the functioning of the national economy within the world economy based on the fragmentation of production and its subsequent digital cooperation using modern information and communication technologies; ensures a better division and cooperation of labor between producers of goods and services thus offering possibilities and creating conditions for more efficient fulfilment of Ukraine's integration potential.

Key words: Free Trade Agreement between Ukraine and the State of Israel, development of integration potential of Ukraine, commodity pattern of exports, exports of processing industry products, commodity pattern of imports, the Regional Convention on pan-Euro-Mediterranean preferential rules of origin, global value chains.

УДК 338.2(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.80-7>

Радзієвська С.О.

к.е.н., доцент,

Національна академія управління

Radzyevska Svitlana

National Academy of Management

Постановка проблеми. Актуальність проблеми укладання угод про зони вільної торгівлі (ЗВТ) визначається посиленням ролі міжнародної торгівлі у сучасній світовій економіці, необхідністю як розвитку двосторонніх та багатосторонніх торговельно-економічних відносин, реалізації експортного потенціалу національної економіки. Укладання угод про ЗВТ є важливим інструментом розвитку інтеграційного потенціалу України, ефективно використання якого сприятиме створенню необхідних передумов для реіндустріалізації національної економіки, подоланню статусу сировинного придатка, просуванню українських товарів та послуг на зовнішні ринки як в умовах війни, так і в контексті подальшого повоєнного високотехно-

логічного відновлення економіки України. З огляду на вищезазначене, Держава Ізраїль може слугувати прикладом для України. Так, Ізраїль – це невелика країна, яка змогла побудувати у пустелі сучасну процвітаючу безпечну державу. Вся державна політика Ізраїлю раціонально націлена на забезпечення безпеки громадян та своєї держави, розвиток економіки через інновації, які допомагають країні з невеликою кількістю населення мати сильну економіку та високотехнологічний експорт [1]. Вдала комбінація системи безпеки, науки, освіти та приватного капіталу забезпечує прорив у передових оборонних технологіях, сприяє виготовленню високотехнологічних продуктів, підготовці спеціалістів світового рівня. І все це завдяки

якісному державному управлінню, довгостроковій системній продуманій політиці, яку вже не перше покоління системно реалізують в країні [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Висвітленню широкого кола питань щодо посилення інтеграційних зв'язків між країнами шляхом укладання та ефективного використання угод про ЗВТ приділено достатньо багато уваги як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі (напр., О. В. Булатова, І. Ю. Гужва, Я. В. Дербенцова, В. О. Петухова, Е. І. Путятін, А. П. Румянцев, В. Р. Сіденко, А. С. Шолом). При цьому варто констатувати, що натепер обстоюються різні думки щодо доцільності укладання таких угод [напр., 2; 3; 4.]. Очевидним є і те, що вже укладені угоди потребують перегляду з точки зору обстоювання економічно більш раціонального й доцільного застосування відповідних інструментів державного регулювання економічних відносин із партнерами, а укладання нових потребує детального дослідження. У межах даної роботи сфокусуємо увагу на державному регулюванні розвитку інтеграційного потенціалу України у зовнішньоторговельних відносинах із Державою Ізраїль в контексті підписаної Угоди про ЗВТ, яка набула чинності 1 січня 2021 року, та розглянемо вплив цієї Угоди на розвиток інтеграційного потенціалу України.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у виявленні особливостей розвитку інтеграційних зв'язків України з Ізраїлем в контексті підписаної Угоди про вільну торгівлю між Кабінетом Міністрів України та Урядом Держави Ізраїль та висвітленні впливу Угоди на розвиток інтеграційного потенціалу України.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Представники України та Ізраїлю неодноразово говорили про недостатній і незадовільний рівень товарообігу між державами. У 2004 р. Ізраїль займав лише 40-е місце серед зовнішньоторговельних партнерів України [5, с. 103–104]. Активізація торговельних відносин розпочалася після вступу України до СОТ. Переговори щодо укладання Угоди про ЗВТ між урядами держав розпочалися 2013 року, але інтенсивна робота припала на 2016–2018 роки. Українська делегація провела сім раундів переговорів, які завершилися в березні 2018 року. Угоду парафували у квітні 2018 року, подальші юридичні процедури тривали до листопада. Проєкт передбачав скасування ввізних мит для 80% українських промислових товарів і 70% мит на ізраїльський імпорту. 21 листопада 2018 року Кабінет Міністрів України схвалив угоду, підписання відбулося 21 січня 2019 року в Єрусалимі [6]. Для набуття чинності Угода повинна бути ратифікована обома сторонами. Україна ратифікувала її ще в серпні 2019 року і майже півтора роки очікувала на цей крок зі сторони Ізраїлю [7]. Таким чином, з 1 січня 2021 року Угода про вільну

торгівлю між Кабінетом Міністрів України та Урядом Держави Ізраїль набула чинності.

У *Статті 1.1 Цілі* вищезазначеної Угоди зазначено, що “Сторони цієї Угоди створюють зону вільної торгівлі відповідно до Статті XXIV ГАТТ 1994 р. Цілями цієї Угоди, які більш детально викладено в її положеннях, є:

(а) збільшення і посилення економічного співробітництва між Сторонами шляхом розширення взаємної торгівлі з метою підвищення рівня життя населення двох країн;

(b) усунення бар'єрів у торгівлі товарами та сприяння руху товарів між Сторонами;

(c) поширення умов добросовісної конкуренції у економічних відносинах між Сторонами;

(d) сприяння гармонійному розвитку та розширенню світової торгівлі шляхом усунення бар'єрів у торгівлі” [8].

Стосовно тарифів, важливо зауважити, що умови Угоди про вільну торгівлю між Україною і Ізраїлем передбачають декілька варіантів лібералізації імпорту мит з боку Ізраїлю на різні категорії товарів українського походження:

– негайну відміну імпорту мит з дати початку дії Угоди (1.01.2021);

– поступове скорочення імпорту мит до 0% протягом 3-5-7 років;

– встановлення тарифних квот, в рамках яких розмір імпорту мита становить 0%.

Для кожного товару базове мито, щодо якого встановлено скорочення, нараховується за ставкою мита режиму найбільшого сприяння (РНС), яка діяла у торгівлі між Україною і Ізраїлем станом на 1 січня 2015 року [9].

Розглянемо зовнішньоторговельні відносини України з Ізраїлем протягом 2016–2021 років. Ізраїль є важливим торговельним партнером України і розглядається виключно в умовах прийнятого стратегічного курсу України з перспективою набуття членства в ЄС, динаміка коефіцієнта інтеграції з яким вказує на посилення інтеграційних процесів між Україною і ЄС у торгівлі товарами та послугами протягом останніх десяти років [10, с. 294].

Розвиток інтеграційного потенціалу України як держави-кандидата у члени ЄС вимагає вивчення та застосування досвіду ЄС щодо розроблення і імплементації торговельної політики, а також використання Угод про ЗВТ як дієвого інструменту підвищення конкурентоспроможності в контексті реалізації інтеграційного потенціалу ЄС. Констатуємо, що Торговельна угода про ЗВТ між Державою Ізраїль та ЄС набула чинності 01 червня 2000 року. Пригадаємо, що, згідно із переліком чинних угод, зареєстрованих у базі даних СОТ, першу Торговельну угоду про ЗВТ США підписали саме із Державою Ізраїль, і набула вона чинності 19 серпня 1985 року. Крім зазначених, Ізраїль також має чинні

Торговельні Угоди про ЗВТ із Колумбією, Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії, регіональним інтеграційним об'єднанням МЕРКОСУР, Мексикою, Туреччиною, Канадою та Європейською асоціацією вільної торгівлі [11].

До вищевикладеного слід додати, що у торгівлі між Україною та Ізраїлем застосовуються правила походження, визначені Додатками (Доповненнями) I та II до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження (скороч. Конвенція Пан-Євро-Мед) [12]. Для тримання товаром статусу походження з України, він має відповідати одному з наступних правил:

1) товар повністю вирощений/вироблений в Україні (з матеріалів українського походження);

2) товар вироблений з матеріалів походження з Ізраїлю або інших країн-учасниць Конвенції Пан-Євро-Мед;

3) товар частково вироблений з матеріалів іноземного походження, проте пройшов достатню обробку та переробку – детальні вимоги до достатньої обробки/переробки щодо кожної категорії продукції наведені у Додатку II Конвенції Пан-Євро-Мед [9].

Держава Ізраїль є споживачем значної частини українського товарного експорту, який, як вказують дані табл. 1, протягом аналізованого періоду характеризується тенденцією до зростання, виключен-

ням є лише 2020 рік через об'єктивні причини. Так, якщо у 2016 році експорт товарів до Ізраїлю становив 488,6 млн. дол. США, то у 2021 році – вже 730,9 млн. дол. США, тобто збільшився майже у 1,5 раза. Так, питома вага експорту товарів України до Ізраїлю у всьому товарному експорті України становить: 1,34% у 2016 р.; 1,39 – 2017; 1,23 – 2018; 1,23 – 2019; 1,15 – 2020; 1,07% – у 2021 році – тобто, протягом 2016-2021 рр. на Ізраїль припадає понад 1% українського експорту товарів, що підтверджує можливість розвитку інтеграційного потенціалу держави шляхом більш ефективного використання експортного потенціалу України у відносинах із Ізраїлем.

Як демонструють дані табл. 2, значну частину українського імпорту представляє продукція Ізраїлю. Що стосується товарного імпорту із Держави Ізраїль, то у 2016 р. він становив 184,8 млн. дол. США, а у 2021 р. досяг 225,1 млн. дол. США, тобто збільшився у понад 1,2 раза. Питома вага імпорту товарів України з Ізраїлю у всьому обсязі товарного імпорту України зменшується – з 0,5% у 2016 р. до 0,3% у 2021 році.

Протягом аналізованого проміжку часу в умовах збільшення обсягів торгівлі товарами між Україною та Ізраїлем у понад 1,4 раза, як демонструють розрахунки табл. 3, починаючи із 673,4 млн. дол. США у 2016 р. й завершуючи 956,0 млн. дол. США у 2021 р. (772491,5 тис. дол. США у 2017 р.;

Таблиця 1

Динаміка експорту товарів України до Ізраїлю у всьому товарному експорті України протягом 2016–2021 рр., тис. дол. США, %

	2016	2017	2018
Товарний експорт всього, тис. дол. США	36361711,2	43264736,0	47334987,0
Експорт товарів до Ізраїлю, тис. дол. США та його питома вага у всьому товарному експорті України, %	488560,8	604612,7	580002,9
	1,34	1,39	1,23
	2019	2020	2023
Товарний експорт всього, тис. дол. США	50054605,8	49191824,5	68072328,8
Експорт товарів до Ізраїлю, тис. дол. США та його питома вага у всьому товарному експорті України, %	620091,9	563513,1	730932,1
	1,23	1,15	1,07

Джерело: розраховано автором за [13]

Таблиця 2

Динаміка імпорту товарів з Ізраїля у всьому товарному імпорті України, 2016–2021 рр., тис. дол. США, %

	2016	2017	2018
Товарний імпорт всього, тис. дол. США	39249797,2	49607173,9	57187578,0
Імпорт товарів з Ізраїля, тис. дол. США та його питома вага у всьому товарному імпорті України, %	184806,5	167878,8	212631,0
	0,47	0,34	0,37
	2019	2020	2021
Товарний імпорт всього, тис. дол. США	60800173,1	54336136,7	72843126,6
Імпорт товарів з Ізраїля, тис. дол. США та його питома вага у всьому товарному імпорті України, %	206739,2	171032,7	225085,1
	0,34	0,31	0,31

Джерело: розраховано автором за [13]

Динаміка експорту, імпорту, сальдо та обсягу торгівлі товарами України з Ізраїлем, тис. дол. США, 2016–2021 рр.

	2016	2017	2018
Експорт товарів	488560,8	604612,7	580002,9
Імпорт товарів	184806,5	167878,8	212631,0
Сальдо торгівлі товарами	303754,3	436733,9	367371,9
Обсяг торгівлі товарами	673367,3	772491,5	792633,9
	2019	2020	2021
Експорт товарів	620091,9	563513,1	730932,1
Імпорт товарів	206739,2	171032,7	225085,1
Сальдо торгівлі товарами	413352,7	392480,4	505847,0
Обсяг торгівлі товарами	826831,1	734545,8	956017,2

Джерело: розраховано автором за [14]

792633,9 тис. дол. США у 2018 р.; 826831,1 тис. дол. США у 2019 р.; 734545,8 тис. дол. США у 2020 р.), спостерігаємо поступове збільшення позитивного сальдо торгівлі товарами з 303,8 млн. дол. США у 2016 р. відповідно до 505,8 млн. дол. США у 2021 р. (436733,9 тис. дол. США у 2017 р.; 367371,9 тис. дол. США у 2018 р.; 413352,7 тис. дол. США у 2019 р.; 392480,4 у 2020 році).

Аналіз динаміки експорту, імпорту, сальдо та обсягу торгівлі товарами України із Ізраїлем протягом 2016–2021 рр. демонструє зміцнення торговельно-економічних зв'язків України із Ізраїлем, особливо, починаючи з 1 січня 2021 року, коли Угода про вільну торгівлю між Кабінетом Міністрів України та Урядом Держави Ізраїль набула чинності. Протягом 2016–2020 рр. експорт товарів з України перевищував імпорт з Ізраїлю в середньому на 300–400 млн. дол. США, але в 2021 році – вже на 505,9 млн. дол. США. Позитивною тенденцією для України у інтеграційних відносинах із Ізраїлем є збільшення позитивного сальдо у торгівлі товарами, що можна розглядати і як внесок у вирішення однієї із ключових та хронічних проблем зовнішньої торгівлі товарами нашої держави, яка полягає у необхідності скорочення торговельного дефіциту.

О. Кириєвський, співголова митного комітету Європейської Бізнес Асоціації, детально висвітлює, які можливості відкрила ЗВТ з Ізраїлем для бізнесу [7]. Угода містить досить складну систему взаємних поступок у торгівлі сільськогосподарськими товарами та харчовою продукцією. Після завершення перехідних періодів, які складають від трьох до семи років, нульове мито буде встановлено на близько 60% агропромислових товарів з боку Ізраїлю та 34% з боку України, тоді як жодних зобов'язань щодо ставки мита в ЗВТ нема для 25% агропромислових товарів з боку Ізраїлю та 64% з боку України. Для решти агропромислових товарів (це 15% для Ізраїлю та 2% для України) передбачається часткова лібералізація. Зокрема,

при експорті в Ізраїль для українських виробників м'яса птиці, молочних продуктів, яєць, меду, пшениці, соняшникової олії, вина діятимуть тарифні квоти з нульовим митом в межах визначеного обсягу, а для деяких молочних продуктів, овочів, вина та тютюнових виробів – зниження ставки ввізного мита від 10–50% одразу або протягом перехідних періодів. Оскільки частина ізраїльських ввізних мит незв'язана в рамках СОТ, угода суттєво знизить рівень невизначеності [15].

Перейдемо до наступного етапу дослідження. Розглянемо та порівняємо товарну структуру українського експорту та імпорту у 2016 р., на початку обраного періоду, та у 2021 р., наприкінці аналізованого проміжку часу, з метою аналізу динаміки змін питомої ваги основних товарних груп після того, коли Угода про ЗВТ між країнами запрацювала (табл. 4, 5). Необхідно пригадати, що у 2015 році, як відзначає провідний експерт у сфері міжнародної торгівлі І.Гужва, основними товарами українського експорту до Ізраїлю були зернові культури та чорні метали. У свою чергу, Ізраїль експортував в Україну різноманітнішу продукцію із більшою доданою вартістю. Очевидно, що Тель-Авів значно випереджав Київ за обсягом конкурентних переваг по більшості товарних груп, перш за все тих, що мають вищий ступінь обробки та технологічності [3].

Протягом 2016–2021 рр. основу експорту України до Ізраїлю складають такі товарні групи: **зернові культури** (товарна група 10: у 2016 – 175'968.3 тис. дол. США, а у 2021 – 277'257.4, тобто експорт збільшився на 101289,1 тис. дол. США, в той час як питома вага збільшилася з 36% у 2016 до 37,9% у 2021); **деревина і вироби з деревини** (товарна група 44: 9'069.5 тис. дол. США або 1.9% у 2016 р. та 31'883.6 тис. дол. США або 4.4% у 2021р., тобто експорт збільшився у 3,5 рази); **чорні метали** (товарна група 72: 148'905.7 тис. дол. США або 30.5% у 2016 та відповідно 171'304.8 або 23.4 у 2021, тобто екс-

порт збільшився у 1,15 раза, а питома вага зменшилася на 7,1%). Як бачимо, сировинний характер експорту зберігається.

Позитивним є збільшення експорту української переробної промисловості, на користь чого свідчать, зокрема, такі зміни: **насіння і плоди олійних рослин** (товарна група 12: у 2016 – 32'475.9 тис. дол. США, а у 2021 – 1'225.0 тис. дол. США), питома вага зменшилася на 6,4% в той час як **жири та олії тваринного або рослинного походження** (товарна група 15: у 2016 – 6'007.3 тис. дол. США, а у 2021 р. – 46'367.4 тис. дол. США, тобто експорт збільшився у понад 7,7 раза, **питома вага збільшилася з 1.2% у 2016 до 6.3% у 2021; готові продукти із зерна** (товарна група 19: 1'924.8 тис. дол. США або 0.4% у 2016 та відповідно 7'756.4 або 1.1 у 2021, тобто експорт збільшився у 4,03 раза); **вироби з чорних металів** (товарна група 73: 3'619.9 тис. дол. США у 2016 та 13'519.2 тис. дол. США у 2021, тобто експорт збільшився у 3,73 раза, а питома вага – на 1,1%) тощо. Суттєве покращення і посилення інтеграційних зв'язків з Ізраїлем впливає на розвиток вітчизняної деревообробної промисловості: динаміка змін питомої ваги товарної групи 94 **меблі**, експорт якої збільшився з 686 тис. дол. США у 2016 р. й досяг рекордних 4546,2 тис. дол. США у 2021 р., тобто збільшився на 3860,2 тис. дол. США або у 6,63 раза, в той час як питома вага збільшилася

на 0,5%, завдяки запровадженним торговим можливостям для українських компаній меблевого сектору [16].

Ізраїль є споживачем української продукції машинобудування. Можна позитивно оцінити збільшення у товарному експорті України до Ізраїлю питомої ваги промислових товарів із значною часткою доданої вартості, серед яких такі товарні групи: 84 **реактори ядерні, котли, машини** (4'860.2 тис. дол. США у 2016 та 18'611.1 тис. дол. США у 2021, тобто експорт збільшився у 3,83 раза, а питома вага – на 1,5%).

Експортна спрямованість цієї Угоди важлива, але не є основною, оскільки для України відкриваються «діагональні правила походження». Тобто можливість кооперуватися з Ізраїлем та спільно виробляти продукцію, яку на пільгових умовах можна буде продавати на ринок ЄС та ЄАВТ і навпаки – вироблену з європейських складових продукцію можна буде постачати на ринок Ізраїлю на пільгових умовах зони вільної торгівлі. Це створюватиме додаткові стимули для розміщення виробництва з високою доданою вартістю саме в Україні [18, с. 4]. У такий спосіб Україна отримує можливість більш активно включитися у глобальні виробничі ланцюги, брати участь у процесах мережевізації. Задачею першочергової важливості для України є включитися у глобальний ланцюг доданої вартості та зайняти у ньому

Таблиця 4

Основні товарні групи експорту України до Ізраїлю, тис. дол. США, % у 2016 та 2021 роках

Товарна група	2016		2021	
	Вартість, тис. дол. США	У % до загальн. обсягу	Вартість, тис. дол. США	У % до загальн. обсягу
	488560.8	100.0	730932.1	100.0
04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	3'004.6	0.6	12'755.3	1.7
10 зернові культури	175'968.3	36.0	277'257.4	37.9
11 продукція борошномельно-круп'яної промисловості	8'261.8	1.7	10'283.0	1.4
12 насіння і плоди олійних рослин	32'475.9	6.6	1'225.0	0.2
15 жири та олії тваринного або рослинного походження	6'007.3	1.2	46'367.4	6.3
17 цукор і кондитерські вироби з цукру	7'782.7	1.6	4'161.5	0.6
19 готові продукти із зерна	1'924.8	0.4	7'756.4	1.1
23 залишки і відходи харчової промисловості	45'473.7	9.3	51'418.0	7.0
31 добрива	6'827.2	1.4	-	-
44 деревина і вироби з деревини	9'069.5	1.9	31'883.6	4.4
72 чорні метали	148'905.7	30.5	171'304.8	23.4
73 вироби з чорних металів	3'619.9	0.7	13'519.2	1.8
84 реактори ядерні, котли, машини	4'860.2	1.0	18'611.1	2.5
85 електричні машини	5'623.5	1.2	3'815.9	0.5
94 меблі	686.0	0.1	4'546.2	0.6

Джерело: [17]

якогома більшу частку доданої ним вартості [19, с. 150–151].

Дані табл. 5 характеризують особливості імпорту, основу якого з Держави Ізраїль складають такі товарні групи: **палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки** (товарна група 27: 50'372.9 тис. дол. США або 27.3% у 2016 та 41'092.5 тис. дол. США або 18.3% у 2021, тобто імпорт зменшився на 9280,4 тис. дол. США, а питома вага - на 9% відповідно); **фармацевтична продукція** (товарна група 30: 9'305.4 тис. дол. США або 5.0% у 2016 та 7'380.3 тис. дол. США або 3.3% у 2021); **різноманітна хімічна продукція** (товарна група 38: 45'500.9 тис. дол. США або 24,6% у 2016 та 65'442.4 тис. дол. США або 29.1% у 2021); **пластмаси, полімерні матеріали** (товарна група 39: 12'055.0 тис. дол. США або 6.5% імпорту у 2016 та 15'921.4 тис. дол. США або 7.1% у 2021, тобто збільшився у 1,32 раза або на 0,6%). Спостерігається зменшення імпорту продукції машинобудування: **реактори ядерні, котли, машини** (товарна група 84: 8'816.4 тис. дол. США або 4.8% експорту у 2016 та 6'674.1 тис. дол. США або 3% у 2021); **електричні машини** (товарна група 85: 13'169.0 тис. дол. США у 2016 та відповідно 12'973.0 тис. дол. США у 2021) тощо.

Ізраїльські виробники із набранням чинності Угодою можуть безмитно ввозити до України анчуси, рослинну олію, горіхи, тропічні фрукти, солодощі, хлібобулочні вироби, косметичні засоби,

сировину для легкої промисловості, продукцію хімічної та легкої промисловості, добрива, будматеріали, електромашини та інше. Україна одразу відкриває свій ринок для майже 7% сільськогосподарської та 70% промислової продукції з Ізраїлю. Завдяки скасуванню ввізних мит, як очікується, поступово подешевшають основні статті українського промислового імпорту з Ізраїлю: нафта і нафтопродукти, пластмаси, ядерні реактори, котли, електричні машини, фармацевтична продукція, оптичні прилади, фотоапарати та інше. Також передбачено перехідний період у 3 роки для імпорту з Ізраїлю за нульовою ставкою такої продукції, як: живі рослини, картопля, свіжі овочеві суміші, консервовані тропічні плоди, варення, желе, екстракти та есенції, засоби для миття та чищення, продукція легкої промисловості, побутова техніка та будівельні матеріали. П'ятирічний перехідний період передбачено для поставок свіжих овочів та ягід (помідорів, моркви, ріпи, сливи, абрикосів, нектаринів, суниці, полуниці), кави смаженої, чаю, соків, кетчупу та томатного соусу, вина, парфумерної продукції, телевізорів, транспортних засобів, оптичних приладів тощо [18, с. 7].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аналіз виконаних розрахунків дозволив дійти висновків, що відносини характеризуються як наявністю проблем, так і деякими позитивними зрушеннями. Протягом 2016–2020 рр. експорт товарів з України перевищував імпорт з Ізраїлю в середньому на 300–400 млн. дол. США, однак

Таблиця 5

Основні товарні групи імпорту з Ізраїля в Україну, тис. дол. США, % у 2016 та 2021 роках

Товарна група	2016		2021	
	Вартість, тис. дол. США	У % до загальн. обсягу	Вартість, тис. дол. США	У % до загальн. обсягу
	184'806.5	100.0	225'085.1	100.0
07 овочі	1'171.4	0.6	1'691.3	0.8
08 їстівні плоди та горіхи	2'321.1	1.3	9'870.4	4.4
20 продукти переробки овочів	932.4	0.5	3'705.4	1.6
21 різні харчові продукти	2'673.9	1.4	2'395.9	1.1
27 палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	50'372.9	27.3	41'092.5	18.3
30 фармацевтична продукція	9'305.4	5.0	7'380.3	3.3
33 ефірні олії	1'690.1	0.9	4'368.5	1.9
38 різноманітна хімічна продукція	45'500.9	24.6	65'442.4	29.1
39 пластмаси, полімерні матеріали	12'055.0	6.5	15'921.4	7.1
54 нитки синтетичні або штучні	2'746.5	1.5	1'193.1	0.5
68 вироби з каменю, гіпсу, цементу	1'325.6	0.7	1'639.7	0.7
71 перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	5'117.9	2.8	62.9	0.0
84 реактори ядерні, котли, машини	8'816.4	4.8	6'674.1	3.0
85 електричні машини	13'169.0	7.1	12'973.0	5.8

Джерело: [17]

у 2021 році – вже на 505,9 млн. дол. США. На досліджуваному проміжку часу питома вага експорту товарів України до Ізраїлю у всьому товарному експорті України становить понад 1%, а питома вага імпорту товарів з Ізраїлю у всьому обсязі товарного імпорту України зменшується – з 0,5% у 2016 р. до 0,3% у 2021 році. Обсяг товарообігу зріс у понад 1,4 раза й досяг 956,0 млн. дол. США.

Аналіз товарної структури торгівлі засвідчив, що сировинний характер експорту зберігається: частка зернових культур збільшилася з 36% у 2016 до 37,9% у 2021; частка чорних металів зменшилася з 30,5% у 2016 до 23,4% у 2021. В експорті збільшився обсяг і частка товарів переробних галузей України, серед яких готові продукти із зерна, з 0,4% до 1,1 %; вироби з чорних металів, експорт яких збільшився у 3,73 раза, а питома вага відповідно на 1,1%. Спостерігається деяке збільшення експорту продукції вітчизняної машинобудівної та деревообробної промисловості: експорт товарної групи реактори ядерні, котли, машини (4'860.2 тис. дол. США у 2016 та 18'611.1 тис. дол. США у 2021) збільшився у 3,83 раза, а питома вага – на 1,5%; експорт товарної групи меблі збільшився на 3860,2 тис. дол. США або у 6,63 раза. Перехід до високотехнологічного експорту за прикладом Ізраїлю вимагає досягнення індустріалізації, інноваційного розвитку виробництва для внутрішнього ринку, структурної перебудови економіки.

Для України важливо включитися у глобальні ланцюги доданої вартості і зайняти у них якомога більшу частку доданої ними вартості, а розвиток інтеграційних зв'язків з Ізраїлем відкриває можливості для вирішення цього завдання. Таким чином, зміцнення інтеграційних зв'язків між Україною та Державою Ізраїль впливатиме позитивно на включення нашої країни у глобальні виробничі ланцюги, сприятиме більш ефективному використанню інтеграційного потенціалу держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Амелін А. За прикладом Ізраїлю. Як Україні відновити економіку після війни. 28 березня 2022 року. New Voice. Погляди. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/viyuna-rosiji-proti-ukrajini-yak-ukrajini-vidnoviti-ekonomiku-pislya-viyuni-izrajil-ostanni-novini-50229005.html>.
2. Сіденко В. Р. Розділ 1.1 Вплив зон вільної торгівлі на добробут й економічне зростання. Зони вільної торгівлі на початку XXI століття : монографія. Київ : Київський університет, 2013, 399 с.
3. Гужва І. Зворотний бік угод про вільну торгівлю, Дзеркало тижня, 06 листопада, 2015. URL: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/zvrototnyy-bik-ugod-provilnu-torgivlyu-.html>.
4. Галасюк В. "Come on!" по-українськи (Інтерв'ю Президента УАРК В. Галасюка). *День*. № 56–57, п'ятниця-субота, 30–31 березня 2018 року. С. 10–11.

URL: <http://www.clubofrome.org.ua/come-on-po-ukrayinski>.

5. Давидчук С. Історія створення зони вільної торгівлі між Україною та Ізраїлем. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2020. Вип. 1 (22). С. 101–115. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2020/20dsyuti.pdf>

6. Рада ратифікувала ЗВТ з Ізраїлем. 11 липня 2019 року. URL: https://lb.ua/news/2019/07/11/431891_rada_ratifitsirovala_zst_izrailem.html.

7. Кириєвський О. Вільна торгівля з Ізраїлем: менше мита, більше торгових можливостей і експорту. European Business Association. 29 січня 2021 року. URL: <https://eba.com.ua/vilna-torgivlya-z-izrayilem-menshe-myta-bilshe-torgovyh-mozhlyvostej-i-eksportu>.

8. Угода про вільну торгівлю між Кабінетом Міністрів України та Урядом Держави Ізраїль (Документ 376_001-19, поточна редакція – Ратифікація від 11.07.2019, підстава – 2753-VIII). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376_001-19#Text.

9. Огляд вимог до експорту. Тарифи. Правила походження. Угода про вільну торгівлю між Кабінетом Міністрів України та Урядом Держави Ізраїль. URL: https://export.gov.ua/agreement/79-ugoda_pro_vilnu_torgivliu_mizh_kabinetom_ministriv_ukraini_ta_uridom_derzhavi_izrail.

10. Радзівська С. О. Регіоналізація і глобалізація: взаємозв'язки та перспективи безконфронтаційного розвитку. Київ : "СІК ГРУП УКРАЇНА", 2018. 376 с.

11. World Trade Organization. Regional trade agreements Database. URL: <http://rtais.wto.org>

12. Регіональна конвенція про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/61/f473300n13.pdf>.

13. Зовнішня торгівля України у 2016–2021. Стат. зб. Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.

14. Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами за 2016–2021 рр. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.

15. Мовчан В. Свободная торговля и ничего лишнего: что дает Украине ЗСТ с Израилем. Европейская правда. 24 января 2019 года. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2019/01/24/7091965>.

16. Торгові можливості в Ізраїлі для українських компаній меблевого сектору. 28 січня 2021 року. URL: <https://export.gov.ua/industry/review/17>.

17. Країни за товарною структурою зовнішньої торгівлі України за 2016 та 2021 роки. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.

18. Путівник експортера. Інформаційно-аналітичний бюлетень. Тема випуску: Угода про вільну торгівлю між Україною та Державою Ізраїль. Випуск № 4 (11). Лютий 2019. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. URL: [http://www.ier.com.ua/files/publications/Newsletter/Exporters_guide/Putivnyk_4\(11\).pdf](http://www.ier.com.ua/files/publications/Newsletter/Exporters_guide/Putivnyk_4(11).pdf).

19. Радзівська С. О. Глобалізація та регіоналізація у світовому господарстві. Київ : ТОВ "ТРОПЕА", 2020. 360 с.

REFERENCES:

1. Amelin A. (2022) Za prykladom Izrailiu. Yak Ukraini vidnovyty ekonomiku pislia viiny. 28 bereznia 2022 roku [Following the example of Israel. How to restore Ukraine's economy after the war. March 28, 2022. Opinions]. New Voice. Pohliady. Available at: <https://nv.ua/ukr/opinion/viyna-rosiji-proti-ukrajini-yak-ukrajini-vidnoviti-ekonomiku-pislya-viyni-izrajil-ostanni-novini-50229005.html>. (in Ukrainian)
2. Sidenko V. R. (2013) Rozdil 1.1. Vplyv zon vilnoi torhivli na dobrobut y ekonomichne zrostannia. [Section 1.1 The influence of free trade areas on welfare and economic growth]. Zony vilnoi torhivli na pochatku KhKhI stolittia: monohrafiia. Kyiv: Kyivskiy universytet, 399 p.
3. Huzhva I. (2015) Zvorotnyi bik uhod pro vilnu torhivliu, 06 lystopada, 2015 [The downside of free trade agreements. Dzerkalo tyzhnia, 06 November, 2015]. Available at: <https://zn.ua/ukr/macrolevel/zvorotniy-bik-ugod-pro-vilnu-torgivlyu-.html>. (in Ukrainian)
4. Halasiuk V. (2018) "Come on!" po-ukrainsky (Interviu Prezydenta UARK V. Halasiuka) ["Come on!" in Ukrainian (Interview of the President of the Ukrainian Association of the Club of Rome V. Halasiuk)]. *Den*. №56-57, 30-31 March 2018. Available at: <http://www.clubofrome.org.ua/come-on-po-ukrayinski>. (in Ukrainian)
5. Davydchuk S. (2020) Istoriia stvorennia zony vilnoi torhivli mizh Ukrainoiu ta Izrailem. [The history of negotiating FTA between Ukraine and Israel]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava*, vol. 1 (22), pp. 101–115. Available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2020/20dsyuti.pdf>. (in Ukrainian)
6. Rada ratyfikovala ZVT z Izrailem. 11 lypnia 2019 roku [The Parliament ratified FTA with the State of Israel. 11 July 2019]. Available at: https://lb.ua/news/2019/07/11/431891_rada_ratifitsirovala_zst_izrailem.html.
7. Kuryievskiy O. (2021) Vilna torhivlia z Izrailem: menshe myta, bilshe torhovnykh mozhlyvostei i eksportu [Free trade with Israel: lower tariffs, more trade opportunities and exports]. European Business Association. 29 sichnia 2021 roku. Available at: <https://eba.com.ua/vilna-torgivlya-z-izrayilem-menshe-myta-bilshe-torgovyh-mozhlyvostej-i-eksportu>. (in Ukrainian)
8. Uhoda pro vilnu torhivliu mizh Kabinetom Ministriv Ukrainy ta Uriadom Derzhavy Izrail (Dokument 376_001-19, potochna redaktsiia – Ratyfikatsiia vid 11.07.2019, pidstava – 2753-VIII) [Agreement on free trade between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the Government of the State of Israel (Document 376_001-19, current version – Ratification dated 11.07.2019, basis–2753-VIII)]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376_001-19#Text. (in Ukrainian)
9. Ohliad vymoh do eksportu. Taryfy. Pravyla pokhodzhennia [Overview of export requirements. Tariffs. Rules of origin]. Uhoda pro vilnu torhivliu mizh Kabinetom Ministriv Ukrainy ta Uriadom Derzhavy Izrail. Available at: <https://export.gov.ua/agreement/79-ugoda-pro-vilnu-torgivliu-mizh-kabinetom-ministriv-ukraini-ta-uriadom-derzhavy-izrail>.
10. Radziyevska S. O. (2018) Rehionalizatsiya ta hlobalizatsiya: vzayemozvyazky ta perspektyvy bezkonfrontatsiynoho rozvytku [Regionalization and globalization: interrelationships and prospects for non-confrontational development]. Kyiv: "SIK HRUP UKRAYINA", 376 p.
11. World Trade Organization (2022) Regional trade agreements Database. Available at: <http://rtais.wto.org>.
12. Rehionalna konventsiiia pro pan-yevro-seredzemnomorski preferentsiini pravyla pokhodzhennia. [Regional Convention on Pan-Euro-Mediterranean Preferential Rules of Origin]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/61/f473300n13.pdf>. (in Ukrainian)
13. Foreign trade of Ukraine in 2016–2021. (2022). The State Statistics Service of Ukraine. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
14. Heohrafichna struktura zovnishnoi torhivli Ukrainy tovaramy za 2016–2021 rr. (2022) [Geographical structure of foreign trade of Ukraine in goods in 2016–2021]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
15. Movchan V. (2019) Svobodnaia torhovlia y nycheho lyshneho: chto daet Ukrayne ZST s Yzraylem. [Free trade and nothing else: what the Free Trade Agreement with Israel gives Ukraine]. *Evropeiskaia pravda*. Available at: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2019/01/24/7091965>. (in Ukrainian)
16. Torhovi mozhlyvosti v Izraili dlia ukrainskykh kompanii meblevoho sektoru. 28 sichnia 2021 roku. [Trade opportunities in Israel for Ukrainian companies in the furniture sector]. Available at: <https://export.gov.ua/industry/review/17>.
17. Krainy za tovarnoiu strukturoiu zovnishnoi torhivli Ukrainy za 2016 ta 2021 roky (2022) [Countries by commodity structure of foreign trade of Ukraine in 2016 and in 2021]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
18. Putivnyk eksportera. Informatsiino-analitychnyi biuletten. Tema vypusku: Uhoda pro vilnu torhivliu mizh Ukrainoiu ta Derzhavoiu Izrail. [Exporter's Guide. Informational and analytical bulletin. Issue subject: Agreement on free trade between Ukraine and the State of Israel]. Instytut ekonomichnykh doslidzhen ta politychnykh konsultatsii, vol. № 4 (11). Liutyi 2019 Available at: [http://www.ier.com.ua/files/publications/Newsletter/Exporters_guide/Putivnyk_4\(11\).pdf](http://www.ier.com.ua/files/publications/Newsletter/Exporters_guide/Putivnyk_4(11).pdf). (in Ukrainian)
19. Radziyevska S. O. (2020) Hlobalizatsiya ta rehionalizatsiya u svitovomu hospodarstvi [Globalization and regionalization in the world economy]. Kyiv, TRO-PEA, 360 p. (in Ukrainian)